

Temadag d. lørdag 03 marts 2012

Danmarks arter – arternes Danmark

Hvor har vi et særligt ansvar?

Afholdes på Naturhistorisk Museum i Århus, Universitetsparken.

Kl. 13.00-13.05 Velkommen

Kl. 13.10-13.30	Rasmus Ejrnæs	Skarlagen vokshat findes!
Kl. 13.30-13.50	Peter Wind	Variationen i den danske flora
Kl. 13.50-14.10	Allan Rydal Jensen	Snæblen – verdens dyreste fisk
Kl. 14.10-14.30	Erik Hammer	Danske Orkidé-forekomster af international betydning

Kl. 14.30-14.50 PAUSE Kaffe/te og kage

Kl. 14.50-15.10 Tom N. Kristensen Nogle sommerfugle som Danmark har særlig betydning for

Kl. 15.10-15.30 Morten D.D. Hansen Kystskrænternes sjældne natur

Kl. 15.30-15.50 Kent Olsen Danmarks betydning for trækfugle

Kl. 15.50-16.10 Karsten Thomsen Bøgen – en økologisk nøgleart

Kl. 16.10-16.30 PAUSE

Kl. 16.30-16.50 Jan Kjærgaard Markfirbenet en art på grænsen af sin udbredelse

Kl. 16.50-17.10 Kaare Ebert Skarven – en succeshistorie med store omkostninger for de vilde fisk

Kl. 17.10-17.30 Dorte Krause-Jensen Ålegræs før og nu – årsager og sammenhænge

Kl. 17.30-18.00 Michael Stoltze Har nationalparkerne en betydning?

Kl. 18.20 Buffet for de tilmeldte.

Deltagelse i eftermiddagens arrangement gratis.

Tilmelding til buffet skal ske senest d. 24.02. til Eva Kullberg, mobilnr. 21 69 82 23, email: ek@marselisborg-gym.dk. Husk at oplyse navn og antal ved email. Prisen (excl. drikkevarer der kan købes på stedet) er kr. 160,- som inden mødet indbetales på reg.nr. 5381, kontonr. 0919003. Tilmeldingen er først gyldig, når indbetaling er indgået.

Rasmus Ejrnæs: Skarlagen vokshat findes!

Selvom de fleste danskere ikke ved det, findes skarlagen vokshat. Det samme gælder de andre 30.000 arter i Danmark. Mange af dem er opført på den danske rødliste over truede arter, fordi eksperter vurderer, at vi mister dem en dag, hvis ikke vi besinder os. 30.000 er kun et omtrentligt tal, vi kender slet ikke det rigtige tal.

Hvis vi stod udenfor naturen, som fremmede, kunne vi jo beslutte at klare os uden de truede arter. Det ville være billigere og lettere og så slap vi også for at have dårlig samvittighed. Men vi er en uadskillelig del af naturen, og derfor vil det være ånds- og hjerteløst at fortrænge den. Alternativet, en fredelig sameksistens, kræver at vi giver naturen mere plads. Det kræver, at vi kan håndtere tre slags plads og to slags elefanter. Det bliver ikke let, men det bliver sjovt.

Peter Wind: Variationen i den danske flora

Danmark har omkring 1.000 arter af karplanter, der er naturligt hjemmehørende, dvs. at de er indvandret af sig selv. Sammenlignet med andre lande i Europa er dette en forholdsvis artsfattig flora. Men den danske naturlige flora er bestemt ikke uinteressant, idet der på trods af landets beskedne størrelse har udviklet sig en række typer, der er specielle for de danske naturforhold. Denne udvikling er i første række foregået i kystlandet, hvor Danmark har 7.300 km kystlinje samt nogle af de største og mest velbevarede klitområder i Europa. Jeg vil vise eksempler på denne variation og påpege, at her bør vi have en national forpligtigelse til at bevare den genetiske variation, som adskillige arter har udviklet i Danmark.

Verdens dyreste fisk?

Allan Rydal Jensen: Snæblen – verdens dyreste fisk

En smart journalist kaldte snæblen verdens dyreste fisk for nogle år siden, da det blev kendt, at Danmark i 2005 fik tildelt et rekordstort støttebeløb fra EU's LIFE-fond til at forbedre forholdene for den. Om journalistens udtalelse er rigtig, skal være usagt, men fakta er, at der på det tidspunkt kun var nogle få tusinde kønsmodne individer tilbage af en bestand, der tidligere har talt mange millioner.

Snæblen er en laksefisk tilhørende helt-gruppen, og er med rette betragtet som en af verdens sjældneste fiskearter. Dens naturlige udbredelse er Vadehavet, hvor den gyder i vandløb og floder, der har udløb i den danske, tyske og hollandske del. Grundet dårlige miljøforhold og afspærring fra gydeområderne er den i dag uddød i Holland og Tyskland og findes kun i Danmark i nogle få sydvestjyske vandløb.

I oplægget vil jeg ikke fortælle så meget om de mange forskellige restaureringsprojekter, LIFE midlerne har givet anledning til, disse oplysninger og mange andre om snæblen, kan let findes på snæbel hjemmesiden www.snaebel.dk.

Jeg vil derimod fortælle lidt om snæblens på det tidspunkt forholdsvis ukendte biologi og den efterforskning, der var nødvendig for at Ribe- og Sønderjyllands Amter sammen med Skov- og Naturstyrelsen kunne ansøge EU's LIFE-fond om midler til målrettet at forbedre forholdene for snæblen.

Erik Hammer: Danske Orkidé-forekomster af international betydning

I Danmark findes kun få endemiske planter, men måske overraskende 2 orkidéer. Desuden findes flere orkidéarter, som Danmark har et formelt ansvar for at beskytte, idet de er på EU's Habitatdirektivs liste. Endvidere har flere arter en betydelig del af deres nordlige/nordøstlige satellit-udbredelsesområder her i landet. Og så har Danmark flere arter, hvor de danske forekomster udgør en relativ stor andel af disse taxas samlede bestande, altså globalt. Der vil blive vist billeder af alle taxa, redegjort for udbredelse, hyppighed i Danmark, og hvis tiden tillader det, så vil der også blive omtalt og vist billeder af et par sjældne Orkidéer, som i de sidste par år pludselig er dukket op i Vendsyssel.

Tom Nygaard Kristensen: Nogle sommerfugle som Danmark har særlig betydning for

Tom Nygaard Kristensen, der er medforfatter til den nye bog: "Dagsommerfugle i Danmark", viser billeder (egne) med ledsagende kommentarer af sommerfugle-taxa, som Danmark har særlig betydning for, og som der særligt må værnes om.

Da vi i virkeligheden ikke rigtigt har arter, bortset fra et par internationalt fredede, som vi har særlig betydning for, vil der også blive nævnt underarter. Foruden nogle dagsommerfugle vil enkelte natsommerfugle blive omtalt.

Morten D. D. Hansen: Kystskrænternes sjældne natur

En naturtype, hvis udbredelse nødvendigvis må være begrænset i udbredelse, også på europæisk plan, er dynamiske kystskrænter, hvor skred afløses af naturlig, primær succession – som igen afløses af nye skred. En lang række dyre- og plantearter har deres

væsentligste danske forekomst på sydvendte kystskrænter, og med baggrund i østjyske forhold vil jeg gå lidt i dybden med, hvad skrænterne byder på ift. den nationale biodiversitet

Kent Olsen: Danmarks betydning for trækfugle

Danmark er et lille land, men med sin centrale placering mellem Skandinavien og det europæiske fastland ligger det som et strategisk knudepunkt på træktruten. Det er nemlig sådan, at i hundred tusindvis af særligt skandinaviske trækfugle, men også fugle fra Island og fra Sibirien kommer på gennemrejse som led i deres træk såvel forår som efterår. De steder, man kan opleve flest trækfugle om foråret, er naturligt nok på nordvendte landtanger og pynter, mens det omvendte gør sig gældende om efteråret, hvor de store koncentrationer ses ved de sydvendte lokaliteter. Fuglene samles her fordi mange fugle (bortset fra vandfugle) mest muligt undgår at flyve over vand. Vandfuglenes forårstræk kan opleves dels de samme steder som landfuglene, og dels ved vestvendte pynter ved og lige efter stærk vestenvind. Man har chancen for de helt store naturoplevelser, for fugletrækket foregår sjældent i faste rammer. Vejr og vind og lokale forhold afgør, om man får en fugleoplevelse ud over det sædvanlige, hvad enten det drejer sig om at se sjældne fugle, eller almindelige fugle i stort antal på træk. Mange vil sige, at man virkelig går glip af nogle spændende oplevelser i naturen, hvis man ikke er sporet ind på at nyde synet og følge trækkets gang. Dagens oplæg vil derfor besvare, hvor man bedst ser fugletræk, hvornår man kan se trækkende fugle i Danmark, og hvad man kan se af fugletrækket.

Karsten Thomsen: Bøgen – en økologisk nøgleart

De store træers naturtyper er enestående rige på nicher, ikke mindst pga. den mangfoldighed i levesteder, som træerne frembyder. Dansk skovnatur er især præget af gamle bøge. Valg af bølgeprovenienser har i nyere tid været rettet mod tømmerhensyn, men der er også naturværdi på spil i bøgens varieteter. Hvis skovnaturen skal være artsmæssigt mere mangfoldig, skal skovstrukturen udvikle sig mod langt større variation i fugtighed, struktur, alder, og træartsblanding.

Jan Kjærgaard: Markfirbenet en art på grænsen af sin udbredelse

Markfirben (*Lacerta agilis*) lever i Danmark nær sin nordgrænse. Det betyder, at arten sætter særlig krav til levestederne, og at den udsættes for et ekstra selektionstryk. Hermed følger også muligheden for lokal udvikling, men også risikoen for at lokale bestande uddør.

I Danmark lever markfirben typisk på åbne sandede områder. Bestanden er oftest opdelt i kolonier, hvad der yderlig styrker muligheden for genetisk drift og lokal evolution.

Markfirbenet kan deles op i en kystbestand, der især holder til i klitterne og en indlandsform fra overdrev og heder. Min erfaring er, at hanner fra indlandslokaliteter er græsgrønne i yngletiden medens klithanner er mere gulgrønne. Hos hunner ses også en farveforskel, men mindre.

Klitbestandene har det generelt udmærket. Indlandsdyrene har derimod mistet mange levesteder. De har dog fundet nogle nye på jernbaneskråninger og især i gamle råstofgrave, når disse ikke bliver reetablerede efter afgravning. Den største trussel for indlandsbestandene er tilgroning. Vil vi på sigt sikre indlandsbestandene, må vi nok til at se lidt mere på naturbeskyttelse, og hvordan vi kan sikre magre landskabstyper. Vi bør måske se på reglerne for reetablering af planetvækst ved råstofgrave nye anlæg af veje og andre aktiviteter, hvor der rigtig rodes op i det.

Kaare Ebert: Skarven – en succeshistorie med store omkostninger for de vilde fisk

Skarven er som udgangspunkt en rigtig succeshistorie. Fra at have været næsten udryddet i det meste af sit udbredelsesområde findes den i dag overalt i Nordvesteuropa i så stort antal, at arten ikke længere kan anses for at være sjælden eller truet. Men fremgangen for skarven har haft sin pris. Ekstremt sjældne eller rødlistede fiskearter som laks, stalling og ørred, der en del af livet opholder sig i vandløbene, betaler i disse år prisen. Stallingen er således blevet fredet på grund af en dramatisk nedgang på få år, og 50 % af alle udtrækkende lakseungfisk i Ringkøbing Fjord ender i skarvmaver. Ny forskning dokumenterer desuden, at skarven reelt udgør en trussel for især større individer af søernes rovfisk, så i alle typer af ferskvand, har skarvens tilstedeværelse stor, negativ indflydelse på fiskebestandene. Spørgsmålet er, om det er muligt at finde en balance, som sikrer både skarven og de sårbare fiskebestande.

Skarven - en dansk ansvarsart!

Dorte Krause-Jensen: Ålegræs før og nu – årsager og sammenhænge

Havgræsser er vidt udbredt i lavvandede kystområder kloden rundt, og ålegræs er den vigtigste havgræs herhjemme. Ålegræs og andre havgræsser spiller en nøglerolle i mange kystnære økosystemer. De er vigtige habitater og fungerer som levested, opvækstområde og spisekammer for en stor mangfoldighed af arter. De udgør også et naturligt kystværn, et filter for partikler og næringsstoffer og et kulstoflager. Udbredte havgræsenge er derfor udtryk for en god økologisk tilstand. Men havgræsserne er blandt verdens mest truede økosystemer og forsvinder med samme hast som regnskove og mangrover – men i det skjulte under havets overflade. De danske ålegræsenge er også reduceret markant i løbet af det seneste århundrede. Føringet vandkvalitet pga. udledninger af næringsstoffer og partikler fra land udgør den største trussel mod havgræsserne. Man forsøger at vende udviklingen ved bl.a. at reducere udledningen af næringsstoffer fra land, men det er vanskeligt at genskabe de tabte enge.

Michael Stoltze: Har nationalparkerne en betydning?

Danmark fik sin første nationalpark i 2008. Det var Nationalpark Thy, som blev indviet af statsminister Anders Fogh Rasmussen. I 2009 indviede Dronning Margrethe Nationalpark Mols Bjerge, og i 2010 indviede Prins Joakim Nationalpark Vadehavet. Nationalpark Skjern Å og Nationalpark Kongernes Nordsjælland er på vej (om end med besvær), og flere andre steder i landet er der initiativer i gang for at skabe nationalparker. Internationalt er nationalparker dedikeret til beskyttelse af vild natur, og det er globalt den vigtigste måde at beskytte verdens vilde naturrigdomme på. Men hvad gør vi i Danmark? Gavner de danske nationalparker overhovedet Danmarks natur og biodiversitet? Har de en betydning? Og hvis ikke: Kan de få det? Og hvordan?